

B

Ett material från
Mediekompass
Tidigare Tidningen i Skolan

ledare
debatt
bloggar
krönikor
kåserier
recensioner
serier
annonser
språket

TIDNINGENS TEXTER: ÅSIKTER

Klicka

Ett material för lärare. Från Tidningsutgivarna.

TIDNINGENS TEXTER DEL B: ÅSIKTER

INLEDNING
Sidan 3 | [Gå dit >](#)

LEDARE, INSÄNDARE,
DEBATT. Sidan 6 | [Gå dit >](#)

BLOGGAR
Sidan 9 | [Gå dit >](#)

KRÖNIKOR/KÄSERIER
Sidan 10 | [Gå dit >](#)

RECENSIONER
Sidan 11 | [Gå dit >](#)

SERIER/KARIKATYRER
Sidan 13 | [Gå dit >](#)

ANNONSER
Sidan 14 | [Gå dit >](#)

SPRÅKET
Sidan 16 | [Gå dit >](#)

SKRIVÖVNING
Sidan 20 | [Gå dit >](#)

Så här använder du detta material. Längst ner på varje sida finns två pilar åt olika håll. Om du klickar på den högra hoppar du framåt en sida, om du klickar på den vänstra hoppar du bakåt en sida.

Om du klickar på **• innehåll** kommer du tillbaka till denna sida.

Det flärdfulla livet är
räckhall för en kort et
inläggning som en kor
angar alla!

Unikt tillfälle! Total utförsäljning

30-40% på ordinarie priser. Först till

B

ÅSIKTSTEXTER TEXT OCH FUNKTION

Vi möter en ständig ström av texter i vår vardag och för att kunna förhålla oss till dem är det viktigt att vi kan identifiera vilken slags text vi läser. Vem är avsändaren? Var publiceras den? Vad är syftet med texten?

I denna del finner du fakta och lektionsförslag om åsiktstexter och ett avsnitt om det som är typiskt för tidningsspråket.

B

TEXT OCH FUNKTION

Åsiktstexter

Åsiktstexter ska tydligt visa vad skribenten tänker och tycker om en viss företeelse och kan skapa opinion kring en fråga genom att försöka påverka läsaren i en viss riktning.

Exempel på åsiktstexter

ledare
debattartiklar och kommentarer
krönikor
Kåserier
Insändare
recensioner

Övningar

Lär känna igen

Eleverna samlar olika texter ur dagstidningar och avgör om de är fakta- eller åsiktstexter. Diskutera deras val och motivering.

Granska en faktatext

Varje elev väljer en nyhetsartikel och läser den noggrant. De stryker under sånt som de bedömer vara rena faktauppgifter i texten. Diskutera i klass eller grupp. Är alla överens om bedömningen av fakta? Fanns det även åsikter i texten? Vem står i så fall för dessa?

Granska åsiktstexter

Eleverna har en insändare, krönika, debattartikel eller annan åsiktstext som de läser noggrant och stryker under allt som bygger på skribentens värderingar och åsikter. Lägg också märke till på vilket sätt skribenten framträder i artikeln. Diskutera elevernas val av understrykningar. Är alla överens om att det är åsikter?

Underhållning

I dagstidningar finns också material som vill roa läsaren som skämtteckningar, serier, gåtor, historier, korsord och tävlingar. Ofta finns detta material samlat i tidningen under egen vinjett och på vissa bestämda veckodagar. Olika läsare har sina favoriter. Till exempel säljer tidningarna ofta bättre de dagar de har korsord eftersom det roar många läsare. I dagstidningar är det lätt att skilja underhållningsmaterialet från nyhetsmaterialet. I andra massmedier kan det ibland vara svårt att hålla isär vad som är vad. Man brukar kalla sådana sammanblandningar för "Infotainment" av orden information + entertainment. För mediekonsumenterna är det viktigt att kunna hålla isär vad som är information och vad som är underhållning när till exempel politiker agerar i en tv-show eller ett lekprogram.

Övningar

Leta underhållningsmaterial

Låt eleverna leta underhållningsmaterial i dagstidningar och diskutera deras förslag. Ibland kan det vara svårt för ovana tidningsläsare att inse att ett roligt skrivet reportage eller en kul nyhet inte är underhållningsmaterial utan nyhetsmaterial.

Underhållning för vem?

Diskutera vilka, som är målgrupp för tidningens underhållningsmaterial. Vänder sig till exempel serier alltid till barn? Vem förväntas klara av korsordet?

Tipsa tidningen

Låt eleverna ge förslag på olika underhållningsmaterial som skulle passa i en dagstidning på papper eller på nätet. Låt dem skriva ner sina idéer och sända in till chefredaktören.

Övningar

Annonser säljer och informerar

Annonser är betalda av någon och de flesta har ett kommersiellt budskap men det finns även ickekommersiella annonser som till exempel födsel-och vigselannonser. Läsaren ska alltid lätt kunna skilja annonser från redaktionella texter. Om det finns risk för sammanblandning markeras annonsen med "Detta är en annons".

Text- och eftertextannonser

Textsidesannonser ligger på redaktionella sidor och drar fördel av att ligga intill material som många läser. Annonssörer väljer ofta vilken sida de annonserar på för att nå en viss kategori läsare. Priset varierar med placeringen.

Eftertextannonser samlas på särskilda sidor efter de redaktionella sidorna. Platsannonser, lägenhetsannonser, motorannonser, resor och nöje är några vanliga eftertextgrupper.

Många dagstidningar erbjuder en kombination av annonsering i tidningen och i nättidningen.

Leta olika slags annonser

Låt eleverna leta olika slags annonser i tidningen och lära sig skillnaden på dem. Be dem att:

- hitta exempel på kommersiella respektive icke kommersiella annonser.
- hitta exempel på textannonser och eftertextannonser.
- hitta exempel på hel- och halvsidesannons, tvåspaltare och enspaltare.
- leta exempel på annonser, som liknar artiklar eller som liknar en redaktionell bilaga i tidningen. Hur har avsändaren valt att markera att det är en annons? Varför kan en annonsör vilja likna det redaktionella materialet?

Placera annonser

Välj fem textannonser i tidningen och resonera tillsammans om varför annonsören har valt att köpa annonsplats på just den sidan.

Låt eleverna leta efter lämplig plats för en privatannons där de vill sälja sin cykel, skidor, möbler och/eller ett husdjur.

Ledare Debattartiklar Insändare

Ledare, debattartiklar och insändare debatterar var och en på sitt sätt med läsarna. Ledaren är tidningens egen debattartikel, medan de andra två ger läsarna en röst i tidningen.

Ledaren är en journalistisk genre där tidningen bedömer och skriver om det som är relevant och rör sig i tiden. Det är den enda texten, där tidningen uttrycker sin åsikt. Ledaren finns oftast på sidan två och är sällan signerad av skribenten.

Ledaren kan vara skriven av chefredaktören, någon från den politiska redaktionen eller komma från en politisk nyhetsbyrå, som överensstämmer med tidningens politiska färg, uppfattning. På ledarplats finns också andra texter som korta klipp ur andra tidningars ledare, kortare kommentarer till aktuella samhällsfrågor och opinionsbildande texter från den egna politiska redaktionen. Många tidningar förstärker sin ledare med en tecknad karikatyr.

Debattartiklar och insändare

Dagstidningar är ett uppskattat forum för aktuell debatt. Privatpersoner, politiker och andra debattörer ges dagligen plats för sina inlägg, antingen som insändare eller debattartiklar. Alla debattinlägg, korta som långa, går via tidningens ansvarige utgivare eller debattredaktion, som avgör vilka inlägg som håller för publicering och får plats i dagens tidning. Debattartiklar och insändare måste precis som allt annat i tidningen följa de pressetiska reglerna och de språkregler som gäller för tidningen. Debattörerna kan underteckna sina inlägg med namn eller pseudonym, men måste till redaktionen uppge namn och adress.

Mall för debatttexter

Ledare, debattartiklar och insändare skrivs efter ett och samma mönster:

- Presentation. En kort inledning som ger information om ärendet
- Argumentation. Skribenten varvar sina egna åsikter med fakta som förstärker argumentationen. Den är den viktigaste delen och det är där som skribenten söker stöd för sina åsikter. I ledare och debattartiklar finns utrymme för långa argumentationer, medan insändaren ska vara kort och konkret.
- Slutsats. Argumentationen leder fram till en slutsats.
- Förslag. Inlägget avslutas med ett förslag till lösning eller åtgärd.

Ur Skarborgs Allehanda

Övningar

Från insändare till debattartikel och ledare

En insändare kan väcka lika mycket debatt som en längre debattartikel. Den är föredömligt kort och ofta skriven på ett enkelt och rakt språk. Välj en insändare som engagerar och försök att identifiera opinionstextens fyra delar:

- presentation
- argumentation
- slutsats
- förslag

Diskutera hur väl budskapet går fram. Vilka ord och uttryck ger budskapet mest tryck?

Debattartiklar och ledare skrivs efter samma mall, men med en längre och mer faktaunderbyggd argumentation och ett stramare språk. Jämför en insändare med en debattartikel och en ledare och visa på likheter och olikheter.

Studera ordvalet i opinionstexter

Markera en övertygande argumentation i en ledare, en debattartikel och en insändare. Jämför meningslängd och stryk under ord och uttryck som förstärker respektive förringar olika argument i texten. Anteckna några ord och uttryck från de tre texterna och jämför.

Läs och diskutera insändare

Läs insändare. Vilka är bra? Varför? Plocka ut en som inte är så bra och förbättra den. Försök att få med de fyra delarna.

Debattera en av tidningens nyheter

Välj en nyhet som engagerar och låt eleverna skriva egna debattinlägg utifrån det aktuella ämnet. Jämför elevernas åsikter, argumentation, slutsats och språkbruk. Skicka in insändare som ni är nöjda med till tidningen.

Debattera ett specialarbete

Låt eleverna använda sina kunskaper och åsikter från ett specialarbete, till att skapa opinion kring sitt ämne. I en debattartikel presenterar de ämnet, argumenterar för sina åsikter i frågan och varvar argumentationen med förstärkande fakta. De avslutar med en slutsats och ett förslag på åtgärder.

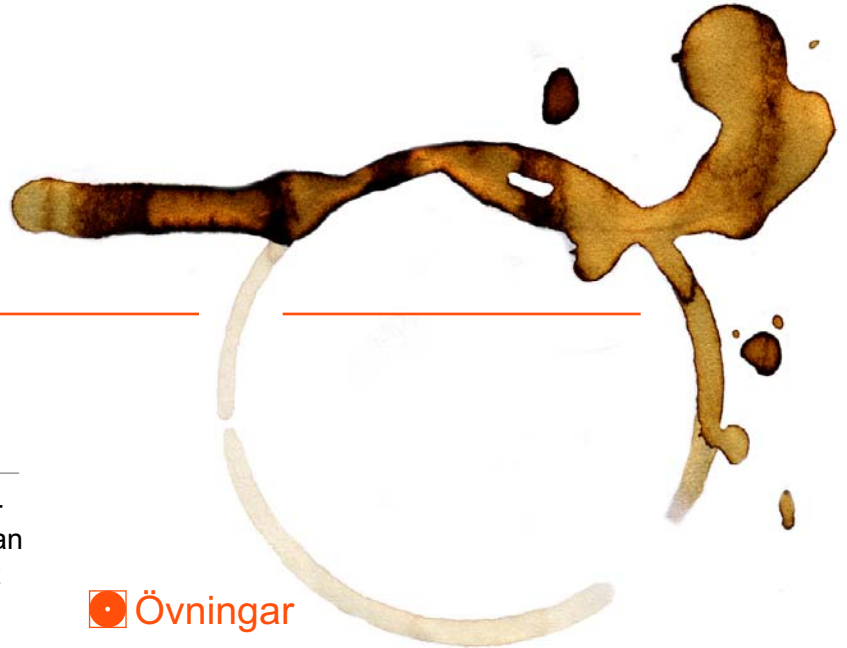
Bloggar

Bloggar ger många en röst. Bloggen är en företeelse som växer för var dag. Vem som helst kan öppna en blogg och reflektera offentligt över ett bestämt tema eller mer allmänna företeelser ur privat- eller samhällslivet. På så sätt påminner många bloggar om ledare, insändare, kåserier eller krönikor.

Vissa bloggare blir populära och har väldigt många läsare och fungerar därför som opinionsbildare inom allt från politik till de senaste modeattiraljerna.

Flera dagstidningar har direktlänkar till de bloggar som kommenterar nyhetsartiklar från deras nyhetssajter. Bloggarna bidrar med både nyheter, mediekritik och andra perspektiv som är viktiga för samhällsdebatten och de ger tidningarna en uppfattning om vilka artiklar som väcker engagemang.

Många journalister har egna bloggar där de kan möta sina läsare på ett personligt sätt. Läsarna kan snabbt ge respons och på så sätt engagera sig direkt.

Övningar

Granska en blogg

Leta upp några bloggar som har karaktären av ledare eller insändare, krönikor eller kåserier. Diskutera hur de skiljer sig eller inte skiljer sig från motsvarande texter i tidningen.

Hur reagerar läsarna?

Många kritiserar att bloggare får stå oemotsagda och slippa granskande och kritiska frågor. Kontrollera någon politisk bloggare och läsarnas reaktioner. Finns det bara ja-sägare där eller även kritiker?

Låt eleverna blogga

Låt eleverna läsa tidningar på nätet och välja någon artikel att blogga till. Vilka artiklar intresserar klassen? Hur skiljer sig deras bloggar från andras kommentarer?

Krönikor Kåserier

Övningar

Krönikan är en personlig reflexion kring ett ämne, där journalisten är starkt närvarande och redovisar ett personligt engagemang. De kan handla om vad som helst, men tar oftast upp något aktuellt i samhället som vinklas mer eller mindre skarpt.

Journalister, författare och kända personer skriver på uppdrag av tidningen och deras krönikor finns att läsa på bestämda dagar. Tidningens egna journalister skriver också krönikor i samband med stora evenemang, till exempel vid stora sporttävlingar eller galor av olika slag. En krönika har högt läsvärde och skapar minst lika mycket debatt som andra åsiktstexter.

Kåseriet är betydligt mer lättsamt än krönikan och syftet är att skribenten med sina erfarenheter och värderingar ska roa läsaren.

Det bygger ofta på små vardagliga händelser, mer eller mindre privata, där läsaren lätt kan känna igen sig. Kåseriet har ett utpräglat personligt språk och bjuder ofta på överraskande vändningar.

Krönikor med rätt att oroa

Håll utkik efter krönikor i dagstidningar. De kan inbjuda till klassens hetaste debattfråga. Låt eleverna leta efter krönikor som de sympatiserar med eller tar avstånd ifrån. De förbereder sig och läser upp för klassen. Släpp sedan in eleverna i debatten! Avsluta med att eleverna fördjupar sig i en krönika.

De markerar det värsta eller det bästa och skriver ett eget inlägg. Läs upp i klassen och/eller skicka in till tidningen om krönikan fortfarande är aktuell.

Krönika eller kåseri?

Det är inte alltid självklart vad som är en krönika och vad som är ett kåseri. Många menar att krönikan i första hand ska oroa, medan kåseriet ska roa. Leta efter exempel.

Skriv en sportkrönika

På sporten finns det nästan dagligen krönikor. De kan handla om något som är aktuellt inom sportens värld. Låt eleverna följa rapporteringen kring ett sådant ämne och kommentera det i egna krönikor. De kan gå in i debatten när som helst och skriva om enskilda stjärnor, udda händelser eller hela evenemanget.

Recensioner

I en recension uttrycker journalisten sin personliga åsikt om teater, film, musik, litteratur eller konst. Recensionerna finns vanligtvis att läsa på kultursidorna, men också på ungdomssidorna. Det blir allt vanligare med recensioner av andra företeelser som nya dataspel eller nya resmål.

Sportsidornas referat påminner också om en recension. Språket och tonen i en recension varierar beroende på vad som recenseras. Större tidningar har oftast en kulturredaktion med en eller flera recensenter, men det är också vanligt att frilansande reportrar skriver recensioner.

En recension kan ha syftet:

- att anmäla nyheter
- att ge en personlig värdering.
- att ta upp en diskussion kring en företeelse.

Övningar

Läs och jämför recensioner

Låt eleverna leta efter recensioner i olika tidningar och ta med dem till skolan. Använd dem för att se vad, som är aktuellt just nu inom exempelvis teater, film, musik, litteratur och konst. Sortera efter kulturyttring och låt grupper av elever analysera var sin del och göra jämförelser mellan grupperna.

Vilket syfte finns med recensionerna? Anmäla, bedöma eller diskutera? Vad recenseras? Vad betyder det för berörda personer? Markera skribentens värderingar och några typiska språkuttryck.

Jämför musikrecensioner

Studera musikrecensioner från olika evenemang som rock, opera, eller jazz. Hur smittar musikstilen av sig på språket?

Skriv egna recensioner

Ta vara på de tillfällen i skolan som tränar konsten i att skriva en recension. Låt eleverna recensera en pjäs, en utställning eller en konsert som klassen besöker. De kan även recensera ett utflykt-smål som klassen besökt. Tänk alltid på att en recension ska ge andra människor vägledning. Vad kan det vara som de vill eller behöver veta?

Recensionen är en fritt hållen text som ger skribenten stor möjlighet att uttrycka sig, men eleverna kan ändå behöva följande råd:

• Inledning

Börja med en mening som på ett slagkraftigt sätt väcker intresse.

• Presentation

Sätt in föreställningen/filmen/boken i ett sammanhang och relatera och dra paralleller till annat.

• Handling

Reflektera över handlingen. Återberätta den inte annat än i enstaka korta avsnitt.

• Eget omdöme

Värdera föreställningen. Ge läsarna en "konsumentvägledning".

• Språkbruk

Anpassa ord, ordval och en ton till innehållet.

Utmana mediernas recensioner

Recensera en tv-föreställning eller ett direktsänt idrottsevenemang. Välj en film, såpa eller serie på tv, som väckt stort förhandsintresse och högst troligt blir recenserad av medierna. Låt eleverna se programmet på tv och skriva egna recensioner. Jämför med tidningarnas recensioner och diskutera skillnader och likheter. Gör samma sak med tv-sport.

Från sportreferat till kulturrecension

Välj ett sportreferat och en musikrecension från en konsert. Halva klassen jobbar med sportreferatet och listar sporttermer och den andra halvan gör samma sak med musikertermer. Eleverna byter texter och använder sina ord som synonymer i sin nya text. Låt dem skriva om hela eller delar av texten för att se vad som händer.

Ex. Sportreferat:

Den rasande spurten förde Kalla upp på pallplats

Sportreferat med musikerterminologi:

Ett furiöst crescendo förde Kalla upp på pallplats.

Serier

Få kan konstnären att berätta en historia som serie-tecknare. Ett fåtal ord, några tecknade scener och entydiga symboler ger en ofta underfundig poäng. Alla dagstidningar köper in och publicerar seriestrippar. De är populära bland läsare i alla åldrar och det är inte ovanligt att tidningen håller fast vid samma serier år efter år eftersom de möts av starka läsareaktioner när de byter ut en serie som läsarna vant sig vid.

Övningar

Från serie till verkliga livet

Seriefigurer har ofta starka karaktärer med tydliga egenskaper och åsikter. Välj en och placera den i verkligheten. Gå igenom tidningens nyhetsrapportering och välj några nyheter som borde intressera den valda seriefiguren. Kopiera eller rita figuren och gör nya strippar där den får kommentera några händelser.

Från nyhet till seriestripp

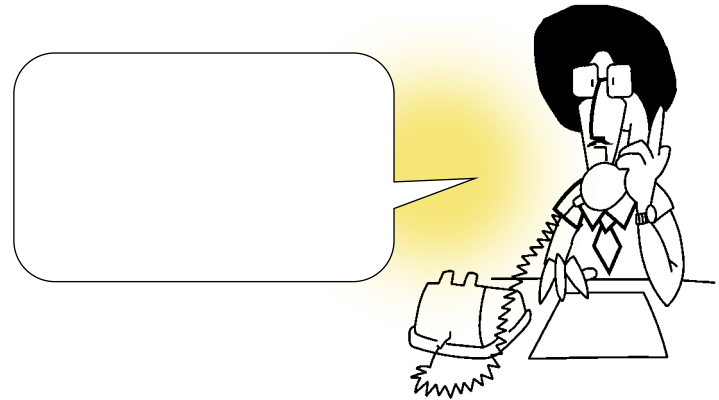
Låt eleverna återberätta en nyhet som en seriestripp. De kan välja en notis eller en artikel och planera hur många rutor de behöver för att återberätta nyheten. Ska de berätta med bara bilder? Vill de använda sig av prat- och tankeblubb? Ska det finnas någon annan text?

Hitta poängen

Samla på seriestrippar så att det finns minst en till varje elev i klassen. Välj sådana som har en tydlig poäng eller ger utrymme för egen fantasi. Klipp bort sista rutan och dela ut en serie till var och en med uppgift att göra sista rutan. Ett alternativ kan vara att flera elever får samma serie. Då blir det extra kul att jämföra hur var och en löst uppgiften.

Gemensamma symboler

I serier är det viktigt att läsaren kan tolka symbolbilder. Skapa tillsammans i klassen ett litet symbollexikon för serier. Hur ser till exempel symboler för ilska, rädsla och fart ut? Fyll på med flera!

Karikatyror

Många tidningar håller sig med karikatyrtecknare. Deras teckningar kommenterar eller förstärker argumenten i ett aktuellt debattämne, ofta till ledaren, men finns också på annan plats i tidningen. Karikatyrerna utgår från aktuella händelser eller uttalanden och har som uppgift att med humor skapa opinion. Karikatyrerna är mer eller mindre politiska och vissa återkommer som serie dag efter dag.

Övningar

Ledarens politiska teckning

Karikatyren till ledaren är ofta roliga att studera. Fundera på hur tecknaren tänker när han eller hon skapar sin bild. Markera några ord, uttryck eller synpunkter i ledaren, som tecknaren tagit fasta på. Hur förstärker bilden ledarens budskap? Vad är en lyckad karikatyr?

Var finns karikatyrerna?

Gå igenom tidningen och se var det finns karikatyrer och i vilka sammanhang de förekommer. Vilka blir karikerade? Vanligt folk, kändisar, politiker? Vilka händelser illustreras?

Straffspark!

Fotboll är världens mest sjähörlara sport. Allt som behövs är en boll och lite fantasi. Och gärna några kompisar. Vi på Stadium vill göra det sjähörlara enkelt. Dela genom landets största fotbollsamt. Dela genom tidernas minsta priser på bra grejor för dig som vill komma igång. Så varsgod, nu har du bollen!

499:-

799:-

699:-

1199:-

399:-

Flere produkter, information och inspiration finns på www.stadium.se

STADIUM

Annonser

Alla texter i en tidning har krav på sig att vara lättlästa och begripliga och särskilt viktigt är detta för annonstexter. Sekundsnaabtt ska annonsen gripa tag i läsarna. Huvudrubriken och bilden ska fånga deras uppmärksamhet och väcka intresse. Underrubriker, copy (brödtexter), bilder och bildtexter ska stimulera önskan att anta erbjudandet och utlösa handling.

Reklamtexter ska vara korta, lättillgängliga, trovärdiga och gärna specifika. Konkreta budskap kommunicerar bättre än abstrakta. De talar till människors sinnesintryck. Detta gäller inte minst annonsens rubriker. Även om de inte lyckas få läsarna att gå vidare till brödtexten så har de kanske ändå uppfattat den viktigaste informationen. Redan i rubriken ska nyttan och fördelen finnas med.

Övningar

Granska säljannonser

Det ställs stora krav på en annonstext för att den ska vara säljande.

Granska några säljannonser med hjälp av denna lista.

Annonstexten ska vara:

- lättläst
- lättbegriplig
- kort
- väcka uppmärksamhet
- väcka intresse
- inspirera och övertyga till köp
- informativ om handlingsvägen till köp
- korrekt om varufakta, pris, försäljnings- och leveransvillkor
- tydlig om köpstället

Analysera annonser

Studera gemensamt några annonser. Diskutera hur man har försökt uppfylla reklamens fyra viktiga funktioner.

- Informera
- Väcka uppmärksamhet
- Knyt positiva värden till varan
- Locka till köp

Vilken relation råder mellan bild, text och rubrik? Vilken målgrupp vänder sig bilden till? Hur mycket saklig information förekommer i annonsen? Hur skapar utsmyckande argumentation stämning? Finns människor med i annonsen och är kopplingen mellan dessa och annonsens budskap relevant?

Sök en säljande annons

Vilket företag tycker eleverna har lyckats bäst med sin annons i dagens tidning? Utgå från den och lär mer om annonser. En bra annons innehåller oftast dessa delar:

- rubrik
- bild

- copy, brödtext
- pris
- logotype

Hur väl har företaget lyckats med de fem delarna? Vad vill företaget med sin annons? Informera om en vara, väcka uppmärksamhet, skapa en image och/eller locka till köp.

Skissa en säljannons

Låt eleverna i par välja en populär innepryl och agera annonssäljare åt en annonsör. Bestäm spaltbredd och höjd och låt eleverna gruppvis göra en annonsskiss och skapa en annons. Diskutera resultatet. Har någon glömt någon viktig information?

Sälj bostäder

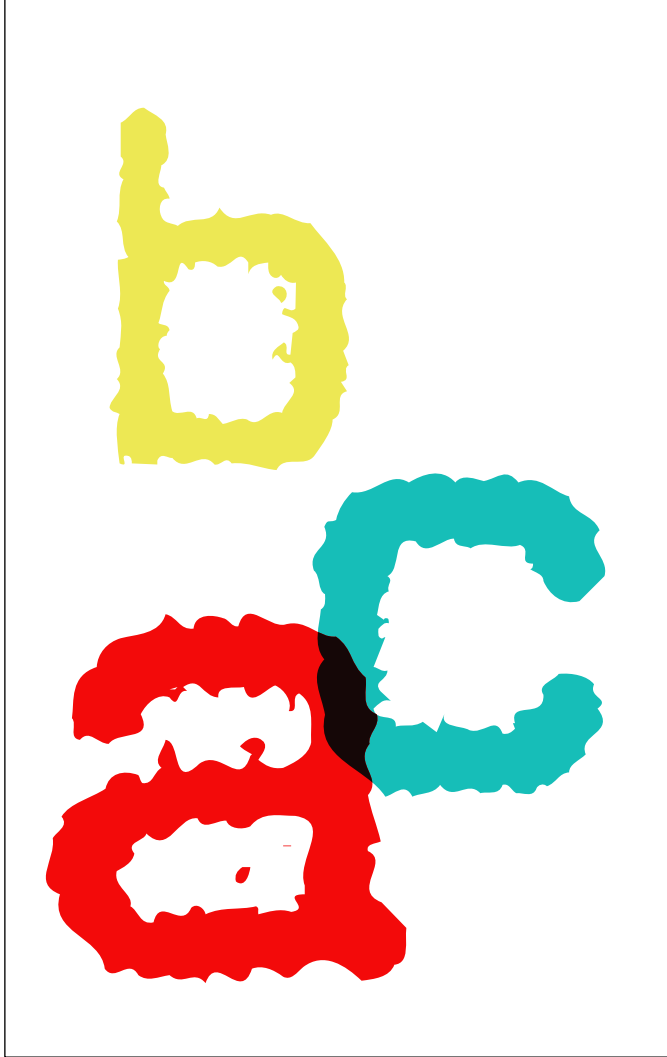
Granska och läs bostadsannonser. Hur beskrivs bostäderna? Vilka förkortningar används? Vad betyder de? Låt eleverna skiva texten till en bostadsannons för det egna boendet.

Beskriv idealpersoner för arbetslivet

Gå igenom dagens platsannonser och ge exempel på vilka yrken som söks. Vilken kompetens och vilka egenskaper efterfrågas av arbetsgivarna? Finns det några egenskaper som återkommer i flera annonser och som tycks vara särskilt meriterande? Låt eleverna skapa en "idealperson" som faller många arbetsgivare i smaken. Gör en personbeskrivning. Vad anser eleverna om arbetsgivarnas krav? Är de berättigade? Vilka egenskaper saknas eller borde försvinna?

Formulera om en platsannons

Låt eleverna välja en av dagens platsannonser och formulera om den så att den blir mer lockande för unga människor att söka. De använder formuleringar och egenskaper som de tycker är viktiga för arbetet och känns rimliga att leva upp till. Men kom ihåg att annonsen inte får bli för lång!

Språket

Det är viktigt att skriva och stava korrekt för att behålla läsarnas förtroende. Många läsare hakar lättare upp sig på ett stavfel än innehållet i en artikel eftersom stavfelet är lätt att avslöja.

I det här kapitlet berättar vi om hur journalister på dagstidningar arbetar för att hålla en hög och begriplig nivå på språket för att ge läsaren största möjliga behållning.

På nästa sida följer några av de vanligaste skrivreglerna för en journalist.

Språkvård på tidningen

Få tidningar har kvar den så kallade korrekturavdelningen, där korrekturläsare läste igenom och rättade alla artiklar innan de gick i tryck. Idag hjälper olika stavnings- och språkprogram i datorerna journalisterna att själva korrigera sina texter. Det kräver att journalisterna är väl insatta i de regler och rekommendationer som används i mediespråket. Texterna passerar också redigeraren, som placerar texten i tidningen och ger den rubrik och ingress och som också läser igen texten och kontrollerar den.

Med jämna mellanrum brukar tidningar ta hjälp av språkvårdare, som läser tidningens alla texter och ger förslag till förbättringar. Språkvårdaren arbetar både kollektivt med hela journalistgruppen och individuellt.

Tidningarna har också en egen policy som bestämmer vilken språklig ton och vilket tilltal som tidningen vill möta sina läsare med. Språkpolicyn bestämmer till exempel hur tidningen ska förhålla sig till svordomar, utländska ord osv.

Två av de allra vanligaste råden inom journalistiken är att skriva kort och enkelt. Det har blivit än mer viktigt idag när journalister också skriver för nättidningar där det gäller att fatta sig kort för att läsaren ska orka behålla koncentrationen. Även i papperstidningen har trenden de senaste åren gått mot

kortare texter. Men även om en artikel är kort så är det inte säkert att den går snabbt att skriva. Många journalister bearbetar sina texter flera gånger och låter mogna innan de publiceras. Att ständigt producera nya texter ger naturligtvis erfarenhet och vana i att skriva men det kan också ge journalisten en känsla av att fastna i gamla hjulspår och stelnat till i språket. Då kan coaching vara till stor hjälp.

Coaching är en metod för att förbättra och frigöra den stilistiska förmågan. Den som coachar en annan skribent är inte en "rättare" utan ställer relevanta frågor och ger stöd och uppmuntran för att locka fram det bästa i skribentens förmåga

Övningar

Kort och enkelt

Leta efter en text med ett komplisserat innehåll. Ge exempel på hur reportern lyckas skriva kort och enkelt så att de flesta förstår.

Texter på nätet och i papperstidningen

Jämför samma nyhet på nätet och i papperstidningen. Hur skiljer dessa texter sig åt i omfång och språk?

Finn fem fel!

Låt eleverna korrekturläsa tidningen och försöka hitta felaktigheter i tidningens texter. Granskningen kan göras som en tävling, Finn fem fel. Hur lätt eller svårt är det att hitta stavfel, syftningsfel och meningsbyggnadsfel?

Journalistiska skrivregler

Utländska ord

Det är bättre att välja svenska ord som krockkudde, uppgång och utfrågning än utländska ord som airbag, boom och hearing.

Fackord och specialord

måste förklaras eller ersättas med en synonym

Modeord

är flyktiga och bör användas sparsamt. Ibland blir modeord populära och accepterade. Kändis och värsting är exempel på sådana ord.

Byråkratspråket

ska översättas så att det blir begripligt. "Vi behöver hela tiden mer arbetskraft" är bättre än "Arbetskraftsbehovet är stadigt ökande"

Långa, tunga ord

ska undvikas. Skriv "kris" i stället för "krisituation" och "nytt jobb" i stället för "nytt arbetstillfälle".

Sammanfattade ord

kan missuppfattas och ska undvikas. Vem misshandlar vem i ordet "polismisshandel"?

Förkortningar

förklaras när de används första gången i en text. AMS och TCO skrivs med stora bokstäver medan Ikea, Unicef och Saco skrivs med små eftersom de är uttalbara och har fler än tre bokstäver. Det finns undantag från den regeln.

Vanliga förkortningar som bl. a, m fl, mm, osv, används i korta faktarutor men skrivs ut i vanlig tidningstext.

Småord

som inte har någon betydelse i sammanhanget som ju, så, ganska, alltså, stryks i tidningstexter.

Siffror och tal

Tal skrivs med bokstäver till och med tolv men undantag görs om det behövs för att texten ska vara konsekvent.

1,95 meter. Decimaltal skrivs med komma-tecken

Pris 2:50 kr skrivs med kolon medan klockslag, 18.30 skrivs med punkt.

Övningar

Leta skrivregler i tidningstexter

Fördela de olika skrivreglerna här till vänster bland eleverna och låt dem leta exempel på reglerna i tidningstexter.

Leta undantag

Låt eleverna försöka hitta exempel på undantag från regeln om hur man skriver tal. Varför har journalisten frångått regeln i exemplet?

Förkortningar

Låt eleverna i grupper upprätta listor med förkortningar som de svänger sig med i all daglig kommunikation. Hur skrivs dessa och varför?

Eleverna kollar sig själva

Låt eleverna kontrollera någon av sina nyligen skrivna uppsatser eller specialarbeten mot de här skrivreglerna. Har de följt dem? Vad kan de vinna på att följa dem?

Övningar

Bra hjälpmedel

I mediavärlden är det viktigt att olika namn och uttryck blir riktiga och det underlättar för läsare, lyssnare och tittare om samma begrepp, benämningar och uttal används i alla medier.

TT-språket <http://www.tt.se/ttsprak/> är en sammanställning av ord uttryck och grammatiska regler, som TT:s medarbetare använder. Den används också som riktlinje för de flesta medarbetare.

Mediespraksgruppen som bildades i början av 1990-talet är en samarbetsgrupp med representanter från olika medier som ger rekommendationer om hur olika aktuella ord, uttryck och benämningar ska användas i medierna. På TT:s hemsida kan vem som helst komma åt och ladda ner TT-språket <http://www.tt.se/ttsprak/ttspraket.pdf>

TT-språket innehåller:

Allmänna skrivråd
Välj rätt ord
Versal – gemen
Lista på myndigheter
Förkortningar
Sammanskrivning - särskrivning
Några knepiga böjningar
Sifferuttryck
Ordformer
Skiljetecken
Svengelska
Fackuttryck (Medicin, It-termer, datatermer, Sportspråket, Militära uttryck, Lantbrukstermer)
Namn
Andra språk – namn, termer, transkription.
(Från olika språk i bokstavsordning)
EU:s terrorlista
Rekommendationer från Mediespraksgruppen

Hitta språkregler på webben

Gå in på TT-språkets nätupplaga och sök rätt på ett antal språkliga rekommendationer som du tycker är relevanta för dina elever. Skriv frågor på dessa och låt eleverna lösa uppgifterna med hjälp av TT-språkets hemsida. Ex. När skriver man tal med bokstäver respektive siffror? Låt eleverna också leta upp exempel på olika språkregler i tidningar. Hur gör journalister till exempel när de använder förkortningar?

Lokaltidningen och språkvård

Låt några elever kontakta lokaltidningen och ta reda på om den har en egen språklig policy och vad den säger.

Komplicera språket

Låt eleverna leta upp enskilda meningar i tidningstexter och uttrycka samma sak men på ett mer komplicerat sätt. Varför har tidningen valt den enklare formuleringen?

Förenkla språket

Eleverna tar sin senaste uppsats som underlag för en övning där de går igenom uppsatsen och försöker hitta 5–10 ställen där de kan förenkla språket utan att förändra innehållet.

Skrivövning

Mors Lille Olle blir journalistik igen

Den 2 januari 1851 kunde man i en notis i Tidning för Fahlun län och stad läsa om lille Jon. Han träffade på en björnfamilj i skogen och började leka med dem. Senare skrev Alice Tegnér visan "Mors lille Olle" som baseras på händelsen. Låt hela klassen utgå från denna historia och träna sig i att skriva olika slags tidningstexter.

Notis i Tidning för Fahlun län och stad den 16 januari år 1851:

Särna den 2 jan 1851

...Wid de till Hägnåsen här i socknen hörande fäbodarne (eller, som de här kallas, "sätern") tilldrog sig en dag mot slutet av sistl. September en ganska märklig händelse. Erik Jonssons hustru Martha och swägerska Anna hade, berörde dag, lemnat barnen ett stycka från sätern ensamme i skogen, der de plockade lingon. Det äldsta barnet war en flicka om 8 år och det yngsta en gosse om 1 år och 7 månader, de begge övriga mellan nyssnämnde åldrar. Under barnens lekar framkomma plötsligen en björnhona med sin unge, slå sig ner tätt invid barnen och börja att, liksom de, leka med hwarandra. Den äldsta flickan blev wäl något förskräckt; men hennes yngste broder, den lille Jon, så mycket mindre. Han går fram till björnarna, kastar ristwistar på dem, matar än den ena, än den andra med lingon, och då den stora björnen tycktes vilja taga det mesta för sig, afwisar han honom med tillropet: "inte du nu!" och räcker bären åt den unga. Slutligen slår gossen sig ned utmed björnarna, smeker dem och lägger huvudet på björnhonans länd, liksom för att der bereda sig ett sofställe. Men nu begynte den äldsta flickan att ropa på modren och vid detta rop samt modrens deraf föränledda ditskyndande förfogade sig de barnkära björnarne helt makligt till skogs. - Berättelsen om äfventyret är afgifwen af den lille Jons egen moder Martha och hennes äldsta dotter, och såsom ett betydande kriterium för sanningsenligheten deraf kan man betrakta den senares naiva beskrivning på "de stora svarta hundarna" och Jons beteende mot dem ...

Övningar

Historien om Mors lille Olle kan bli utgångspunkten för en snabbkurs i journalistik

Låt eleverna välja textmodell och skriva på samma sätt som Anette Forsberg, journalist och mediepedagog i Kalmar, gjorde på en lärarkurs med Tidningen i Skolan för några år sedan. Prova gärna om det går att skriva på samma sätt utifrån en modern sångtext med nyhetsinnehåll eller utgå från en aktuell nyhet som ni hittar i tidningen.

Exempel på tidningstexter: Polisnotis

Tvååring överlevde björnmöte i skogen

I söndags hade en tvåårig pojke från Emmaboda änglavakt. Han kom levande från mötet med en brunbjörn ...

Nyhetsartikel

Mamman träder fram

– Jag trodde att björnen skulle äta upp Olle.

Eva Svensson, 34, har aldrig varit så rädd i hela sitt liv. Hon sitter hemma i villan i Emmaboda och tittar på sin tvååring som lugnt sover sin middagssömn.

Det är bara en dag sedan...

Reportage

Laddad björnjakt i Vissefjärdas skogar

Männen som samlas i Vissefjärda på tisdagsmorgonen är lågmälda. Det är snabba slurkar ur medhavda kaffetermosar, hundar gnyr och manas att hålla sig nära sina hussar, gevärspipor sticker upp bakom grönklädda axlar. En björn går lös i skogarna. Solen stiger...

Insändaren

Ingen ordning på dagens mödrar

I den hetsiga debatten om Vissefjärdabjörnen har nästan bara de militanta djurvännerna fått komma till tals. Jag anser att detta är skandal och att den kanske viktigaste aspekten kommit helt i skymundan. Vad är det för mammor som släpper lös sina ungar helt fritt i skogarna? Är all ansvarskänsla ...

Dödsfallsnotisen

Dödsfall

Konservator Olle Svensson, Trekanten, har avlidit i en ålder av 76 år.

Som liten tvååring blev han Björnolle med hela svenska folket sedan han mirakulöst överlevt ett möte med en vild björn i skogarna vid Vissefjärda. Mötet med björnen kom att präglade hela ...

Intervju

...

Krönika

...

Kåseri

...

Löpsedel

...

Så här gick det för lille Olle

Lille Jon växte upp och utvandrade så småningom till Amerika. Som 19-åring begav han sig till Oslo för vidare färd västerut. Året efter kom Elia Simonsson, hans käresta, och de fick nio egna barn men tog också en fosterson. De ägde ett medelstort jordbruk. Tyvärr dog Jon bara 38 år gammal och återsåg aldrig Sverige igen. Elia däremot besökte hembygden 13 år senare, men ådrog sig en förkylning och dog strax efter återkomsten till USA i april år 1901. Mors lille Olles barnbarn och barnbarns barn finns i dag spridda över stora delar av USA.

Visa och dikt

Redan i november 1851 hade författaren Wilhelm von Braun läst historien i en norsk tidning. Han skrev då en dikt om händelsen som han kallade "Stark i sin oskuld". Han var alltså 30 år före Alice Tegnér och "Mors lille Olle".

Mors lille Olle
Text och musik: Alice Tegnér

*Mors lille Olle i skogen gick,
rosor på kinden och solsken i blick.
Läpparna små utav bär äro blå.
"Bara jag slapp att så ensam här gå."*

*Brummelibrum, vem lufsar där?
Buskarna knaka. En hund visst det är.
Lurvig är pälsen. Men Olle blir glad:
"Å, en kamrat, det var bra, se god dag!"*

*Klappar så bjömen med händer små,
Räcker fram korgen: "Se där, smaka på!"
Nalle han slukar mest allt vad där är:
"Hör du, jag tror att du tycker om bär!"*

*Mor fick nu se dem, gav till ett skri.
Bjömen sprang bort, nu är leken förbi!
Å, varför skrämde du undan min vän?
"Mor, lilla, be honom komma igen!"*

MORS LILLA OLLE
Alice Tegnér
Copyright (c) AB Nordiska Musikförlaget
/Ehrlingförlagen AB, Stockholm.

Stark i sin oskuld
Text: Wilhelm von Braun

*Liten pilt i fjällskog gick:
Rosig kind och ånglablick.
Munnen röd som tuvans bär ...
"Kors, vad jag är ensam här!"
– tänkte gossen.*

*Och han stultade så späd
Mellan höga, mörka träd:
Modern hans i sätern var –
"Här är jag min egen karl"
– tänkte gossen.
Svarta djur nu kommo två,
Lufsandes, dit han sågs gå:
Stora, grymma, lurviga –
"Jag fick sällskap, det var bra!"
– tänkte gossen.*

*Ett av djuren unge är,
Denne bjuder nu han bär
Ur sin skäppa: Ungen åt –
"Ser man bara, det går åt"
– sade gossen.
Modern strax drog klorna in,
Ned hon tryckte ungen sin,
Lade stilla, sig framför –
"Vänta, jag dig sällskap gör!"
– sade gossen.
Han på marken nu så säll
Kastar sig; mot moders föll.
Lutar huvudet han där –
"Kors, så mjukt jag ligger här!"
– sade gossen.*